

AMBASADOROWIE KRAJOZNAWSTWA POLSKIEGO

Wśród wielokierunkowej pracy programowej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego podjętej w latach trzydziestych XX-lecia międzywojennego znajduje się dziedzina, dziś zupełnie zapomniana, a skierowana na zewnątrz kraju, wszędzie tam gdzie żyły emigranckie skupiska Polaków.

Pojęcie członka korespondenta istniało w PTK od chwili powstania Towarzystwa i znalazło odzwierciedlenie w pierwszym Statucie – „Ustawie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego”. Służyło rozpowszechnianiu idei krajoznawstwa na obszarze historycznych ziem polskich, a więc przekraczaniu granic Królestwa Polskiego gdzie w 1906r. Towarzystwo powstało i miało prawo działać.

Po I wojnie światowej i odzyskaniu w 1919r. przez Polskę państwowości w PTK już w 1920r. opracowano i zarejestrowano pierwszy Statut dostosowany do rzeczywistości wolnego kraju. Tam również znalazł się zapis o członkach korespondentach (§3 p.1). We wszystkich następnych uchwalanych i rejestrowanych wersjach Statutu – do wybuchu II wojny światowej, - a to w latach 1925, 1929, 1935 istniał zapis o członkach – korespondentach.

Nas będzie tu interesował moment kiedy możliwości stworzone przez Statut zostały przełożone już praktycznie na nową dziedzinę działalności programowej Towarzystwa. Otóż Komitet Wykonawczy Rady Głównej PTK pracujący wówczas pod przewodnictwem Prezesa Wł. Raczkiewicza w październiku 1933r. na swym posiedzeniu zatwierdził projekt regulaminu (później nazwany „Instrukcją”) dla tej sfery działalności oraz mianował 15-tu pierwszych członków – korespondentów wg wskazań Statutu. W tym czasie obowiązywał Statut z 1929r. gdzie w §11 czytamy:

„ § 11. Członków korespondentów mianuje Rada Główna na lat trzy, z pośród osób, mogących poprzeć prace związane z realizacją zadań Towarzystwa (§4).”

Wszystkie istotne decyzje były publikowane w bezpłatnie przekazywanym, wszystkim członkom Towarzystwa, miesięczniku wychodzącym od 1930r. „Wiadomości Krajoznawcze

i Turystyczne. Biuletyn Informacyjny Polskiego Tow. Krajoznawczego.” – A to był istotny, strategiczny kierunek działania. Dlatego w nr 11(34) z 1933r. odnajdujemy pełną listę pierwszych członków – korespondentów:

„ **Członkowie – korespondenci P.T.K. wśród Polaków zagranicą.**

Komitet Wykonawczy na podstawie uchwały Zjazdu Delegatów P.T.K. powołał w charakterze członków – korespondentów P.T.K.:

- 1) w Austrii: p.em. kpt. W.P. Artura Zeimera-Wiedeń, VIII, Pfeilgasse 48
- 2) w Belgii: p. Kazimierza Wachowiaka, referenta Ośw. Poselstwa R.P.- Beerlingen-M 2 rue de Chemin de Fer.
- 3) p. Janusza Hetmana – Retinne, 415, rue de la Clef.
- 4) w Estonii: p. Irenę Abramską – Tallin, Tonismägi 5a-7.
- 5) w Finlandii: p. Władysława Wnuka- Helsingfors, Kronbergsgaten 1-C-23.
- 6) na Łotwie: p. Henryka Tomaszewicza – Daugavpils, Warszawska 30.
- 7) p. Jerzego Bryca - – Daugavpils, Warszawska 30.
- 8) we Francji: p. Edmunda Straucha – Paris, VIe, 3, rue Casimir Delavigne.
- 9) na Węgrzech: ks. Wincentego Danka – Budapest X, Apaffy utca 62.
- 10) w Argentynie: p. Stanisława Kowalewskiego – Buenos-Aires, San Josė 1433-51.
- 11) w Szwajcarii: p. Albina Jakiela – Geneve, 44, rue des Maraichers, Suisse.
- 12) w Brazylii: p. dr. Władysława Federowicza – Rio de Janeiro, Praia de Botafogo 246 – Poselstwo R.P.
- 13) p. prof. Władysława Wójcika – Parana, Calmon Ivany, Apucarana.
- 14) w Mandżuii: p. inż. Kazimierza Grochowskiego – Charbin, Post Box 60.
- 15) w Stan. Zjedn. Ameryki Północnej: p. Red. Romana Malacha – Milwaukee, Wisc., 435 Broadway – redakcja „Kurjera Polskiego. ”

Już na początku 1934r. na podstawie uchwały Zjazdu Delegatów PTK Komitet Wykonawczy powołał następnych członków – korespondentów o czym również informowały „Wiadomości Krajoznawcze i Turystyczne” w nr 2(37) 1934r.:

- 16) „ w Australii: p. Władysław Misiewicz – Sydney, 254 Abercrombie str., Redfern;
- 17) w Jugosławii: p. Adam Urban – Novi Martinac, p. Bos Svinjar;
- 18) w Meksyku: p. Paweł Garbiński – Mexico, D.F. Calle de Colon 32;
- 19) w Stan. Zjedn. Ameryki Północnej: p. Dyr. Kazimierz Głuchowski – New-York City,

89 Broad street – Gdynia-America Line.”

W tym samym numerze ogłoszono pełny tekst określający prawny status członka – korespondenta PTK:

„Instrukcja dla zagranicznych członków – korespondentów P.T.K.

§ 1. Zgodnie z § 11 statutu P.T.K. (11.VII.1929) mandat członka – korespondenta P.T.K. trwa lat trzy i może być przedłużony na mocy uchwały Rady Głównej, powziętej po upływie wymienionej kadencji.

§ 2. Członek – korespondent P.T.K. zamieszkały po za granicami Państwa Polskiego, jest łącznikiem między Towarzystwem a Polakami, przebywającymi na emigracji lub będącymi obywatelami danego kraju.

§ 3. Członek – korespondent P.T.K. szerzy wśród Polaków zagranicą umiłowanie kraju macierzystego oraz znajomość przyrody, kultury i twórczego dorobku współczesnego Państwa Polskiego za pomocą odczytów, artykułów w prasie miejscowej itp. W związku z powyższym zakresem obowiązków – członek – korespondent otrzymuje odpowiednie materiały za pośrednictwem Rady Głównej P.T.K.

§ 4. Członek – korespondent P.T.K. informuje władze Towarzystwa w drodze korespondencji, ilustracyj i artykułów, przeznaczonych do organu P.T.K., miesięcznika „Ziemia” lub organu ruchu krajoznawczego młodzieży, miesięcznika „Orli Lot” o sposobie bytowania, obyczajach i tradycji naszej emigracji.

§ 5. Członek – korespondent P.T.K., w zakresie przez § 3 przewidzianym, inicjuje zakładanie w szkołach i poza szkołą Kół Krajoznawczych Młodzieży, szerzących wśród młodzieży szkolnej i pozaszkolnej zagranicą znajomość Polski i utrzymujących łączność z Kołami Krajoznawczymi Młodzieży P.T.K. w kraju za pośrednictwem miesięcznika „Orli Lot”.

§ 6. Członek – korespondent P.T.K. współdziała w organizowaniu wycieczek do kraju dorosłych i młodzieży.

§ 7. Członek – korespondent P.T.K. służy pomocą członkom P.T.K. przybywającym do danego państwa w celach naukowych, krajoznawczych lub turystycznych.

§ 8. Członek – korespondent P.T.K. pośredniczy w nawiązywaniu łączności między P.T.K. a pokrewnymi organizacjami w danym kraju; pośredniczy w zbieraniu materiałów naukowych i krajoznawczych, zależnie od zamiłowań oraz możliwości osobistych, współdziała w gromadzeniu odnośnych zbiorów w Polsce.

§ 9. Każdy członek – korespondent P.T.K. otrzymuje: a) odznakę Towarzystwa, b) legitymację, upoważniającą do korzystania ze schronisk, domów wycieczkowych P.T.K.,

wstępów do muzeów P.T.K. i otrzymywania wszelkiej pomocy ze strony Oddziałów P.T.K. podczas pobytu w kraju, c) otrzymuje bezpłatnie miesięczniki: „ZIEMIA”, „ORLI LOT”, oraz inne wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Warszawa, dn. 20 styczeń 1934r.”

Stwarzając, powyższym dokumentem, sieć ambasadorów krajoznawstwa polskiego na całym świecie, Towarzystwo przejęło część obowiązków państwa w stosunku do Polaków żyjących na emigracji – budowania więzów z wolnym już krajem oraz pogłębiania tożsamości narodowej.

Dysponujemy jeszcze pośrednim dowodem na niegasnące zainteresowanie działalnością Towarzystwa poza granicami kraju. Znajduje się on w wydany drukiem w 1934r.” Projekcie Statutu Polskiego Tow. Krajoznawczego”, który jako obowiązujący miał zostać zalegalizowany 7.II.1935r. Właśnie w „Projekcie...” znajduje się nota, której treść nie została uwzględniona w obowiązującym dokumencie, ale warta jest zauważenia:

„ UWAGA!

Wnioski te zostały zgłoszone co do nazwy stowarzyszenia (§ 1).

Wnioski mniejszości Rady opiewają jak następuje:

§ 1. Stowarzyszenie nosi nazwę: „Polskie Towarzystwo Krajoznawcze” (P.T.K.) i używa pieczęci z takim samym napisem.

W stosunkach z zagranicą stowarzyszenie używa obok nazwy polskiej nazwy francuskiej „Société Régionaliste Polonaise”...”

Niestety powojenna rzeczywistość polityczna, „żelazna kurtyna”, która na parę dziesięcioleci zamknęła kraj nie pozwoliła kontynuować tak świetnie rozpoczętej działalności w stosunku do rodaków żyjących za granicą.

Uwaga: W cytowanych tekstach dokumentów zachowano oryginalną pisownię.